

Denken ze bij links en de kerken nog wel eens aan de slachtoffers van de DDR-dictatuur?

Posted on 14 november 2024 by Theo Jongedijk

De Duitse Democratische Republiek (DDR) was een hermetisch gesloten dictatuur op een halve dag autorijden van onze grens. Politiek links en protestants Nederland beoordeelden het gevangenisregime van dictator Erich Honecker lange tijd als heilstaat waar iedereen gelijk was en eigendommen eerlijk werden gedeeld. Gewetenloze zakenlieden uit de lage landen vulden ondertussen hun zakken door het handelsverbod op strategische goederen met deze communistische satellietstaat van Moskou te negeren.

Grenzeloze naïviteit

Ieder jaar wordt op 9 november, de dag in 1989 dat door geweldloze protesten van moedige burgers de Muur viel, stilgestaan bij dat historische moment. Vooral bij onze oosterburen.

In ons toch altijd zo schuldbewuste land nauwelijks nog. Een kritische terugblik wat afstand en tijd betreft op dit in dubbel opzicht nabije verleden, blijkt niet besteed aan links en kerkelijk Nederland. Zij gaan liever schuldbewust met excuses door de knieën voor wandaden gepleegd door onze betovergrootouders in ver afgelegen oorden.

Geen enkele vorm van schuldbelijdenis over de grenzeloze naïviteit zo kort geleden en zo dichtbij, in de vorige eeuw op ons eigen continent, waardoor een buurland decennialang in tweeën gedeeld bleef met in de oosthelft een gewetenloze machtsstructuur die letterlijk over lijken ging. Zoals over dat van de 25-jarige muurvluchteling Michael Bittner.

Moeder Irmgard Bittner kwam die 24e november 1986 ’s nachts thuis van haar late avonddienst in de drukkerij van *Neues Deutschland*, het partijorgaan van de Socialistische Eenheidspartij Duitsland (SED), de politieke partij die het in de DDR van Erich Honecker voor het zeggen had.

Ze werd niet wakker van de wekker van haar zoon Michael en kon hem dus niet, zoals ze op andere ochtenden wel deed, nog snel even gedag zeggen voor hij naar zijn werk vertrok. Het was al een eind in de middag toen ze haar ogen opende. Ze schrok van het overvloedige daglicht.

Een angstig vermoeden

In de kamer van haar zoon stond de wekker uit. De aanblik was ook anders dan anders. Michael had hem dierbare spullen neergelegd met daarbij een aantekening voor wie wat bestemd was. Irmgard kon van verbazing alleen maar haar ogen uitwrijven.

Wat had dit te betekenen? Ze had frisse lucht nodig. Buiten zag ze dat de voederbak van de konijnen overvloedig was bijgevuld. Evenals het water. Er kwam een angstig vermoeden in haar op.

Ambtelijke pesterijen

Michael was geen uitblinker op school. Hij deed liever iets met zijn handen. Later was hij dan ook als metselaar helemaal op zijn plaats. Het splitsen van de woning in

twee eenheden om de drie zonen een eigen ruimte te bieden, was een op zijn lijf geschreven klus.

Het werk werd Michael onnodig ingewikkeld gemaakt. Nadat hij uit frustratie over anderhalf jaar diensttijd, die een hel was geweest, bij de autoriteiten een verzoek had ingediend om naar het westen te mogen, hadden ze hem het leven zuur gemaakt met ambtelijke pesterijen, onnodige bureaucratie en sluikse corruptie.

Nu bleek dat moeder Bittner zich terecht zorgen had gemaakt over haar zoon. Michael was niet op zijn werk verschenen en kwam ook niet meer thuis. Het gerucht ging dat in de nachtelijke uren bij de Muur schoten hadden weerklonken. Iedereen wist wat dat betekende.

Dagen, weken en maanden gingen voorbij zonder dat moeder Bittner en haar twee andere zonen uitsluitsel kregen over wat er in die novembernacht van het verdwijnen van Michael was gebeurd. Toen ze eindelijk iets los kregen van de autoriteiten heette het dat Michael lid was geweest van een mensensmokkelbende. Hij was uitgeweken naar het westen om daar een anoniem bestaan te leiden. Tegen hem werd een arrestatiebevel uitgevaardigd.

Wat moest ze ervan geloven? Misschien lag haar jongen wel ergens gewond in een ziekenhuis.

Honecker en Krenz

De waarheid was, zo werd duidelijk na de val van de Muur op 9 november 1989, dat Michael echt een vluchtpoging had gedaan. De toppen van zijn vingers voelden net over de rand even de vrijheid toen twee VolksPolizisten (VoPo's) hun vuurwapens op de 25-jarige leegschoten.

Dat waren Harmut B. en Olaf N. die in 1993 voor een rechtbank ter verantwoording werden geroepen. Het duo werd tot een jaar en drie maanden voorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld wegens doodslag en bleef dus op vrije voeten. De straf viel zo laag uit, omdat beiden in de onderste regionen van verantwoordelijkheid voor de Muurdoden hadden gestaan, motiveerde de rechtbank.

Toen bekend werd dat ook Erich Honecker en Egon Krenz (in 1989 korte tijd secretaris-generaal van de SED als opvolger van Honecker), zich zouden moeten

verantwoorden voor het doodschieten van vluchtelingen, meldde Irmgard zich aan als mede-klager. Honecker ontliep zijn straf wegens slechte gezondheid en een vlucht naar Chili, waar hij overleed. Krenz werd tot zes jaar cel veroordeeld en is allang weer vrij.

'Slachtoffer onbekend'

Irmgard Bittner leefde al die tijd in tergende onzekerheid over wat er met het stoffelijk overschot van haar doodgeschoten zoon was gebeurd. Een zoektocht in het westen bracht haar in Frohnau, hemelsbreed een kilometer of tien van haar huis, waar ze stuitte op een kruis met de datum 24 november 1986 en de vermelding 'slachtoffer onbekend'. De moeder stond als aan de grond genageld. Nu nog een antwoord op de vraag: waar is Michaels stoffelijk overschot?

Het mysterie is niet opgelost en zal naar alle waarschijnlijk ook niet meer worden opgelost. Het meest waarschijnlijke is dat Michael niet lang nadat hij werd vermoord, is gecremeerd. Wat er door de vazallen van Honecker met zijn as of urn is gebeurd, is ongewis.

Moeder Bittner verloor haar twee andere zonen, Gerd en Mario, jaren eerder aan ernstige ziekten. Zij kregen een laatste rustplaats op kerkhof Nordend in het Berlijnse stadsdeel Pankow.

Het was Irmgards vurige laatste wens dat Michaels urn hier ook zou worden bijgezet. Zij overleed op 86-jarige leeftijd, eind 2022, en rust in het graf bij haar twee andere zonen. Zonder Michael.

Een gewone Oostduitse burger

Ik leerde Irmgard Bittner tien jaar na de val van de Muur kennen, in 1999. Ik trok een dag met haar op, zocht in archieven en klopte aan bij autoriteiten. Vergeefs.

Sommige onderwerpen laten je niet los als journalist. Dan wordt het 9 november, de val van de Muur en vervolgens 24 november, de nacht waarin een gewone Oostduitse burger, Michael Bittner, naar het vrije westen wilde. Hij werd geboren in 1961. Michael zou als zijn vlucht was geslaagd nu 63 jaar oud zijn.

Zou zijn tragisch lot (en dat van vele anderen, die ook een vergeefse poging deden

om de 'heilstaat' te ontvluchten), bekend zijn bij GroenLinks (voortgekomen uit PSP, PPR, EVP en CPN) en de kerken die zulke nauwe banden onderhielden met de DDR?

Meer info over Michael Bittner: www.chronik-der-mauer.de

***Theo Jongedijk** is journalist.*

***Wynia's Week** verschijnt altijd, drie keer per week. **Het zijn de donateurs die dat mogelijk maken.** Nog geen donateur? Kijk **HIER**. Hartelijk dank!*